

Pleidooi in 1796 voor de vrijwaring van het culturele erfgoed door de Oostendse kunstenaar Pierre Henri Pieters.

door Robert BOTERBERGE

De legers van de Franse Republiek vielen in de zomer van 1794 voor een tweede keer ons land binnen en op 1 oktober 1795 werden onze gewesten bij Frankrijk ingelijfd en in negen departementen ingedeeld. Ten opzichte van het culturele erfgoed hebben de Franse bezetters zich aanvankelijk als ware plundersaars gedragen. Alle belangrijke kunstwerken uit kerken en openbare verzamelingen werden op transport gezet naar Parijs om de grote musea te verrijken. De daartoe aangestelde "*agents d'extraction*" verzamelden verder boeken en handschriften voor de Parijse bibliotheken, belangrijke archivalia voor de Archives Nationales alsook wetenschappelijke instrumenten en zeldzame planten voor de Parijse verzamelingen.

De Franse veroveraars en bezetters stonden eveneens vijandig tegenover godsdienst en geestelijkheid en wensten op korte termijn een radicale scheiding tussen Kerk en Staat. Van grotere betekenis was de evolutie van anticlericalisme naar kerkvervolging.

Men kon derhalve verwachten dat de grondwet van het jaar III ook in de Belgische gewesten van kracht zou worden waarbij de kloostergeloften tegenstrijdig verklaard werden aan de mensenrechten met als logisch gevolg de ontbinding van de religieuze gemeenschappen. Deze gemeenschappen hadden binnen de kloostermuren een schat aan kunstwerken, documenten en archivalia.

De Oostendse schilder en architect Pierre Henri Pieters stelde zich bekommerd de vraag wat er met dit patrimonium zou gebeuren en richtte zich in een schrijven van 21 augustus 1796 tot de centrale administratie van het Leiedepartement.

In zijn brief pleitte P.H. Pieters ervoor dat in elke gemeente twee kunstenaars zouden toezien dat er geen kunstwerken verloren gingen en in handen van vandalen vallen. Verder dat twee of meer kunstenaars zorg zouden dragen voor de boeken, de handschriften en de bibliotheken. Volgens Pieters diende dit allemaal te gebeuren onder het toezicht van vier kunstenaars in opdracht van de centrale administratie om dan in de nabije toekomst een museum op te richten "*pour cultiver les arts et les sciences*". Uiteindelijk drukte P.H. Pieters de hoop uit om in het algemeen belang zijn bedenkingen in overweging te nemen op het ogenblik dat tot de afschaffing van de kloosters zou besloten worden.

De overheid wenste evenwel op de brief van Pieters niet te antwoorden (beslissing van 31 augustus) vermits zij meende dat door de wet aangepaste maatregelen voorzien waren voor de bescherming van het kunstpatrimonium. Vanaf 1797 werd inderdaad besloten tot de oprichting in elk departement van een museum voor schone kunsten en de archieven van alle afgeschafte instellingen liet men per departement in een depot bijeenbrengen.

Bijlage

Brief van P.H. Pieters van 21 augustus 1796 aan de Centrale Administratie van het Leiedepartement (R.A.B., Archief Leiededepartement, nr. 1017)

Liberté - Egalité

Aux citoyens composant l'administration central du département de la Lijs.

Citoyens, la crainte que j'ai pour le bien de la république en général en cas que la suppression des couvents a lieu dans le 9 départements réunies à la France, que le vandalisme vienne à jouer son rôle de destruction et occasionne une perte considérable dans les arts et sciences, ce qu'on a vu souvent des exemples à cet égard, je demande que l'administration nomme dans chaque commune ou municipalité deux artistes peintres habitant de la dite commune qui prendront aussitôt la précaution que rien n'échappe et va se rendre dans les griffes du dit vandalisme à l'égard des tableaux, figures, médailles, architectures, etc. et un plus grand nombre d'artistes, si les villes sont considérables, sous la surveillance de la dite municipalité de chaque canton, et de plus quatre artistes pour tout le département, sous la surveillance générale de l'administration central, qui seront chargés avec l'inspection générale, et maintenir le bon ordre dans les arts et sciences ou de toute autre manière, citoyens que vous jugerez le plus convenable à ce sujet pour former à l'avenir un musée pour cultiver les arts et sciences ou tout artiste pourrait apprendre les arts et les dites sciences dans leur propre foyer.

Comme tous les artistes ne sont pas voyageurs pour aller trouver les entrepôts qui en sont remplis de pièces d'arts et sciences et comme il se trouve plusieurs fois que des élèves remplis de talents et de mérite n'ont pas seulement le moyen d'apprendre dans leur commune, faute de moyens, et que leurs pères n'ont aucune fortune, et qui sont bien loin d'aller chercher les entrepôts qui en sont remplis.

Voilà citoyens, les réflexions et l'intérêt que je prends à cet égard pour le bien général de la république et j'ose espérer citoyens, que vous prendrez bien en considération pour le dit bien en cas que la suppression des couvents vienne à être décidée.

Salut et fraternité.

Ostende le 12 de fructidor l'an 4 de la république française.

Pierre Henri Pieters, peintre et architecte habitant Ostende.